

Urbanovská, Lucie

Poetiky Andreje Bělého

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 1, pp. 49-50

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116675>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Poetiky Andreje Bělého

Poetiky Bielego. Pod redakcja Barbary Stempczyńskiej. Komitet redakcyjny : Piotr Fast, Tadeusz Klimowicz, Grzegorz Przebinda, Wladyslaw Woźniewicz, Wanda Zmarzer. Biblioteka Przeglądu Rusycystycznego (Nr 10), Katowice 2005, 248 s.

V roce 2004 jsme oslavili výročí 70 let od úmrtí, o rok později 125. výročí od narození spisovatele Andreje Bělého. K této příležitosti přispěli literární vědci a badatelé z celé Evropy tímto sborníkem. Příspěvky v něm obsažené nahlíží na spisovatelovu tvorbu hned z několika různých úhlů. Zkoumají autorovo dílo prozaické, básnické, literárně-vědecké, kulturologické i publicistické a literárně-kritické. Čili jeho poetiky.

Irina Jurjevna Iskržickaja, docentka katedry ruské literatury 20. století Moskevské university, zabývající se zejména literaturou stříbrného věku, se ve svém úvodním příspěvku velmi kultivovaně pokouší o rekonstrukci vpravdě racionalisticky-mystického Bělého pojetí duše, která prochází cestou formování sebe sama. Autorka citlivě upozorňuje na fakt, že Bělého ideál estetický a kulturologický byl velmi silně prochnut ideou polyfonie symbolu 'Já a ne-Já' v christologickém, panteistickém, vědeckém i antropologickém aspektu syntézy kriticismu a mysticismu ruského a západoevropského myšlení počátku 20. století. Následující stať **Natalji Koževnikové** analyzuje Bělého lexiku po roce 1917. V tomto období totiž autor velmi často přejímal výrazy ze slovníku Vladimíra Dalja (viz *Tolkovjij slovar živego velikorusskogo jazyka*). Některá slova si ponechala svůj původní význam, zatímco ostatní podlehla sémantickým změnám. Zvláštní pozornost věnuje Koževniková zejména výpůjčkám použitým v románech *Kreščenyj kitajec a Moskva*. **Danuše Kšicová** se ve svých rozjímáních nad lyrickými cykly Andreje Bělého snaží postihnout charakteristiku všech básnických cyklů od *Zolota v lazuri* (1904) po *Poslje razluki* (1922), a to v neopomenutelném kontextu ideově-estetických proměn Bělého poetiky, jež přirozeně vycházely z aktuální společenskopolitické situace a evoluce probíhající v literatuře. **Alessandro Comelli** je autorem hned dvou staří. V první z nich podniká zajímavý exkurs do ruské historie a na základě archivních materiálů nás seznamuje s Andrejem Bělým – spolupracovníkem Proletkultu. Studie *A.Běljij a poetika Proletkultu v letech 1918-1919* představuje práci Bělého v této kulturně-politické instituci. Vazby s moskevským Proletkultem a zejména způsob, jakým Běljij ovlivnil mladé revolucionáře tvoří jádro Comelliho zkoumání. Efekt ohlasu jeho estetiky u příslušníků Proletkultu v době, kdy literatura nabírá kurs sorealismu je netradičním a o to zajímavějším úhlem pohledu na význam Bělého poetiky jako takové. V dalším příspěvku nám Comelli předkládá některé analýzy a interpretace z fondů Bělého doposud nevydané berlínské literární publicistiky: téma kultury, empirického a společenského vědomí, Nietzsche a Dionýsa, problém revoluční kultury, mysticismu, kosmismu, euroasijství, antroposofie. Interesantní doušku pak tvoří polemika Bělého se Spenglerem, stejně jako dlouholetý spor nad ruskou kulturou mezi spisovatelem Bělým a představiteli euroasijství.

Lidia Kolobajeva se pak ve svém příspěvku nazvaném *Poetika groteskního symbolismu v románech Andreje Bělého o Moskvě* zabývá hned dvěma Bělého díly – románem *Moskva a Maski*, coby stěžejními nosníky ducha historie v epoše válek a revolucí 20. století. Kolobajeva si všímá těchto děl z aspektu jejich výmluvnosti nejen v otázce budoucího vývoje Ruska, nýbrž i osudu lidstva a lidskosti jako takové. Svou koncepci historie vtěsnil Běljij do antiepopoje, poznamenává autorka, tedy historie zbavené smyslu – jakési

symbolistické grotesky, velmi blízké postsymbolistickým směrům v literatuře, zejména futurismu. Ve studii **Anny Ponomarevové** jsme svědky zajímavého a velmi citlivého rozboru autorky, která hledá odpověď na otázku *Proč karma a proč v posledních Bělého románech?*, a to s přihlédnutím k autorově fascinaci indickou filosofií a náboženstvím, ideou karmy a reinkarnace. Novela *Kóta Letajev* je pak hlavním tématem další příspěvatelky, **Kiry Gordovič**. Ta se v příspěvku *Kóta Letajev v kontextu tvorby Andreje Bělého* probírá memoáry, dopisy (zejména Ivanu Razumnikovi) a dalšími literárními zkoumánými, aby vystihla zvláštnosti Bělého uměleckého záměru v díle, jež je všeobecně považováno za mezník v autorově biografii. Gordovič správně postihuje fakt, že historie formování vědomí u Kóti Letajeva je velmi úzce spjata s pochopením osudu Ruska. Neméně zajímavé jsou autorčiny postřehy, kdy vyzdvihuje paralely mezi Bělým a Nabokovem nebo Bělým a Zoščenkem.

Zdeněk Pechal nám předkládá *Kótu Letajeva* v kontextu symbolistické estetiky a jeho fundamentální ideje dualismu bytí. Definuje Bělého moment neukončené, trvající metamorfózy coby paralely či analogie podvědomého bytí. Polyfonický kontext, v němž každý obraz, motiv, fragment bytí jsou na styčném bodě časoprostorových perspektiv různých bodů vědomí. **Ioanna Čiž-Adamska** začleňuje Bělého vzpomínky na Bloka do kategorie literárního portrétu. Její stať se zabývá analýzou a interpretací nejdůležitějších aspektů Blokovy osobnosti – nese se v duchu charakteristiky Blokovy osobnosti na pozadí aktuální historické epochy. Bělého *Vzpomínky na Bloka* jsou zářným příkladem toho, jak lze postihnout v jednom portrétu spisovatele, umělce, filosofa, kritika a přítele. Redaktorka sborníku, polská literární vědkyně **Barbara Stempčičská**, zkoumá Bělého sebereflexi v předmluvách k vlastním dílům jako pomyslnou vysvětlivku autorovy fundamentální estetické ideje, vědecky rozpracované v literárněvědných studiích. Žánr autorské předmluvy v Bělého případě Stempčičská výstižně definuje jako komentář k vlastní tvorbě.

Sborník přináší jedenáct velmi kultivovaných příspěvků, k jejichž podrobnějšímu rozboru zde bohužel nemáme místo. Jejich autorky a autoři nám nabízejí hned několik nezvyklých podnětů, nečekaných paralel a o to lákavějších perspektiv, z nichž lze dílo symbolisty Bělého zkoumat. A právě v tom vidím nepopíratelnou hodnotu katowického sborníku.

Lucie Urbanovská

O jekatěrinburské literárněvědné škole

Ruská literární věda, historie i teorie, se rozvíjí tradičně v Petrohradě a Moskvě, ale má také řadu „provinčních“ center, v nichž vznikají významné a podnětné práce. Jedním z těchto center je uralský Jekatěrinburg. Publikace vědecko-výzkumného centra „Slovesnik“ a kateder Uralské státní pedagogické univerzity jsou stále více recenzovány a ceněny nejen ve vědeckých časopisech, ale i v centrálních „tlustých“ žurnálech. Zdaleka nemají punc provinciality a spoluvytvářejí celoruské tendence v bádání.

Každé výzkumné centrum má nebo by mělo mít osobnosti, které mu udávají základní směry práce, vedou kolektiv a vychovávají si novou vědeckou generaci. Takovou osobností v Jekatěrinburgu je Naum Lazarevič Lejděrman, jehož studie o teorii žánru a historii ruské literatury XX.století patří k nejpronikavějším v ruské literární vědě vůbec. Výrazněji do ní pronikl od 80. let např. knihou *Dviženije vremeni i zakony žanra* (Sverdlovsk 1982), kde se zabývá žánrovými zákonitostmi vývoje sovětské prózy 60.-70.let, nebo souborem